

ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԵՆ 10 ՄԻՋԱԿ ՏԱ-
ԹԻՐԻ ԿՅՈՒՐՆ Է 1 ԿՈՊԷԿ:

Յայտարարում թիւնները նշումովում են
հայերէն եւ օտար լեզուներով:

Լ Ր Ա Գ Ի Ր
ՔԱՂ ԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԻԱՅԱՐԱԿՂՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՇԱՐԱՔ ՕՐ
ՄԻՔԵՐՔ. ՏԱՐԲԵԱՆ ԴԻՆԵ Է 6 Ռ.
Չտարաքաղաքացիք ղիժուժ կնուղալի
Be podak. isazom „Pchok Armenia“.

Առաջիկայ 1879 թուականին

Մ Ե Ղ Ո Ի

Σ Ω Β Δ Υ Σ Α Γ Η

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

1796

ԿՐ ԿՐԱՊԱՐԱԿՎԻ

ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ Է ՊՐՕԳՐԱՄԻԱՑՈՎ

ՀԱՅԱԹՅՆ ԷՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ

ԹԻ. ԹԻՖԼԻՑԻ ԵՒ ԹԷՆԻՍԻ ՎԱՂԱՔՆԵՐՈՒՄ

ՀԱՅԿԱԿՈՒՄԻՆԻՍՏԻԱՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻԱՆԵՐԻ ԲՈՒՆԴԱԿԱՆ ՄԻՋՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԻՆՆ Է Տ ՌՈՒԲԼԻ

Քիֆիսիսում ստորագրվել ցանկացողը կարող են
գրվել. 1) ԽՄԿԱՎԿԱՍՈՒՆ, որ պատմվում է Ս
Վարդանանի տանը, մտադրվածն կայարանին կց
2) պ. Զաքարիա Կիլիկիայից ԳՐԱՎԱ
ՃԱՌԱՆՈՅՈՒՄ, Միխայիլովի կամուրջի մոտ
պ. Զուրաբի տանը, Լուդոն Ֆիլանդի տան
3) պ. Համբ. Էֆիաթանցի ՆԵՄԵՍՏԻ ԽԱՆ
ՆՈՒԹՆԵՐՈՒՄ, Գրգորյանի փողոցի վերայ, Ար
Մանուկյան տանը ևն. 4) Եղորդը Ռոմիլիս

Armenien, ein Bild seiner Natur und seiner Bewohner, von Amand Freiherr von Schweiger - Lerchenfeld, Iena 1878.

Հայաստան, մի պատկեր նորա բնու-
թեան և բնակիչների, գործ Ա. Ֆ. Ֆոն-
Շվայգեր-Լերխենֆելդի, Ենա 1878:

(Tup. tu qbrg)

Հին-ԿԵՐՈՐԿ ԳԼՈՒԽԷ (ընդհանուր հայացք)
ամբողջ Հայաստանի վերայ) ծանոթացնում է
ընթերցողին փոքր Հայաստանի հետև հարկա-
զուտ և Հայաստանի մակերեսով ընդհանուր
պատկերը, րացատրում է ընտիր ձևով Հայաս-
տանի զիրքը քաղաքակրթական պատմու-
թեան մէջ և վերադառնալով է Հայոց հեր-
կայ փխձանակապետը:

«Հայաստանի, իբրև միջին Արևելյի բարձրագույն լինան, վերջին անդամին, նշանակությունը պատճառված է քաղաքացիական միջ հասկացված լիովին հորա աշխարհագրական հանդիմանքի ներքո, Նորա վերայ հղած բոլոր ազդեցությունը եկել են կամ հարակից են կամ արևելքից, Աղոթաստանից Ռուստով և կամ ստանալով հետև հայկական բարձրագույն դպրոցի հանապաղօրէն գոտերի նյութներով, նախ են առած զգույն վաճառողները են յետոյ նորա միւս կողմը, որոնք երբեք իսկոյն ստորադրեալ խարտիւն լինան մէջ մտաւ Ասորիներին տիեզերական պետութեան հետ: Երբեք մակերեւոյթը, ինչպէս են իր համեմատական նուազ հարստութեան աղբիւրները առկա են, որ Աղոթաստանցւոյ աշխարհաբախական ցանկութիւնը ոչ այնքան զգույն իրաւի էր ձգտում, որպէս զպէս իրաւի արևմուտքը, հիւսիսային Ասորիքը և Մեծ Տաւրոսեան գոտին, որի միւս կողմը Անատոլիոյն տակաւն առեւտրականներով, հարաւային արևմտեան ծովային սահմանները իւրաքանչիւր լինելով, Նինոտացի աշխարհաբախներէ առկալի հրապուրում էր: Այսպիսով ամբողջ Նատագոնեան երկրներ մինչև Հայկոյը (Քիլիկիա) էր մաքուր այդ տիեզերական պետութեան տակ են

ՄԱԳԱՋԻՆՈՒՄ Միխայիլովսկի կամուրջի վերայ
Օտարաբաղադրացիք կարող են դիմել խմբագրա-
տուն հետևեալ հասցէով՝

Въ редакцію Армянской газетъ „ПЧЕЛА АРМЕНІИ“ въ Тифлисъ.

ԹԻՖԼԻՍ 25.ԻՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

Կ. Պօստից ստացանք մի տեսար «Մի բայը
առաջ» մերխագրով: Տեսարակի հեղինակը
հրախորհում է շայիրին կազմել մի երկ-
րագործական ընկերու թիւնն ու քանալ Հա-
յաստանում գարոյներ երկրագործական
բաժիններով, ուր Հայաստանի ամեն տե-
ղերից մանուկներ ժողովէին թէ ուսումնի
թէ երկրագործու թիւնն ուսանողն աւել-
գործեալական ձեռով: Աորս համար նա ցոյց
է տալիս իրեն միջոցներ նախ ընկերու-
թիւն կազմել երկրագործական, որ եւ ար-
դէն կազմվիլ է Կ. Պօստում ու գարոյները
համար տեղ ընտրել վաղըրիկ, որոնք ու-
նին պարտաւոր սննդանիներ, այնպէս, որ
գարոյները շնու թեանց համար հարկ չ
լինիլ մեծ դումարներ ծախել: Պ. հեղե-
նակը իրեն ընտրել վաղը այս նպատակ
համար Տրպալդինի մօտի Հայ վանքն
համարում, որ քայի կարեւր հիւնած

գիբեր նորա վերայ առևել նուազ ազդեցութիւն
ունեցան: Մարտտանի և Աստիբլի բաժանու
թիւ, հատկապէս է, Հայաստանի հետ էլ զգա
լորէր, որովհետեւ նրան մի նոր զարգացման
նշանակութիւն տուաւ, որը սակայն երկար է
կարող տևել, եթէ նկատենք թէ ինչպէս չու
տով Ասորեստանի տիկերական տէրութեան
վերադարձը Պարսկական անցման, և զոր
հետ վերստին արեւելեան ազդեցութիւնը, Հայ
աստանը բաց էր զորանմով երկար ժամանա
կաներէն անմիջական ազդեցութեան առաջ
իւնջելու և վերջը Նոր-Պարսկաստանի և Արա
բական առաջ, ուրեմն միշտ մի անյայտի ուղ
ղութեամբ որ կամ Միջագետքի դաշտից, կամ
արեւելքից, միմէն Ասիաում իշխող ցեղերիցն է
գալիս:

«Պատմական այս իրողությունը հետ հետա
քրքիր է և իմանալ, որ Հայաստանի Պետոսոս
կեղիբրին, որից միայն մի բարձր լեռնային
թվումով բաժանուած է, բոլորովին անշնչաբ
է մնացել: Մարդ կկայծեր. թէ Աս իմ տա
ծաւորութիւնը, որոյ վերայ արդէն ամենհա
ժամանակները Յոյն ծովագնացները լողում էին
և դորա հետ յարաբերութիւնը նորա Մկի
թական և արեւելեան եւրոպական ալիքի եւ
ամենից աւել յաբմար պիտի լինէին Հայաս
տանի զարգացման վերայ նշանաւոր ազդեցու
թիւն ունենալու, բայց այդ երկար ժամանակ
տեղի չուներ, Մինչ Անտառային թերակղզի
իր եւաֆորի ծովային սահմաններով հիւսի
սում յերոզպոլի արեւելեան ազգերի, արեւմու
ժում Հելլենացոց և վերջապէս հարաւու
միւսեական և յելիպտական քաղաքակրթես
տախարհի հետ անմիջական յարաբերութիւնն
աւել ևս դրամով այդ թերակղզու. ապազ
ամուրջ զարգացումը իր առանձնական պատ
կերը և քաղաքակրթական տիպարը ստացա
ծ Հայաստանը մնաց այս արգաքարեւոր ծովացու
թեան առաջ վրայառած, թէն Գոյն ծովացու
ներ յաճախ մինչև կողքիւր եղիւքն էին թա
լիանցում, բայց իսկական առեւտրական զարգ
թականութիւններ արեւմուտքում էին, Հերա
կէս, Միհոպլ, Աթիուս (Սամոս) և ամենի
որիքը Տրապիզոն, որ բարձրագոյնալի և այ
հետաւոր ամբերի միութեան ծովափնեայ կէտ

քներից ունի և բաւականաչափ երկիր, ու
բոլոր վերայ աշակերտք կարող են գործնա-
կանապէս վարժփիլ երկրագործութեան:

Պարսնի առաջարկութեան օգտաւէտութեան մասին տարակոյտ չկայ: Երկրագործութիւնը ազգերի լուսաւորութեան հիմն է: Երկրագործ նստակեաց ազգերն ամենից աւելի ընդունակ են զարգանալու և լուսաւորելու: Առաւելագոյն այդ պարագային օգտակար է Հայերիին, որովհետեւ նոն առէին կամայ նրանց հոգիը ձեռք բերելու, կարող ևստաւոր դասնելու Հայաստանի մէջ: Իսկ Հայաստանի հոգը արգահանդ է և միշտ վարձատրող աշխատատեղին, մահաւանդ էթէ նորա վերայ հոգատանիլ երկրագործական զեսութեան պահանջների համեմատ: Հայաստանի մէջ երկրագործութիւնը շատ բաղմնաբովանակի կրպով զարգանալ կարող է, որովհետեւ նորա զանազան մասերն ունենալով բազմաւտեսակ կիւնայ, ընդունակ են արտադրելու զանազան բոյսեր և յարմար են շատ տեսակ բերբեր մշակելու: Ուստի և հարկաւոր է Հայաստանի զանազան տեղերում բացվիլը գարոնցիկց իւրաքանչիւրի մէջ ուշք դարձնիլ զործնականապէս այն բերբերի մշակութեան ձևերի վերայ որոնց կարող են արտադրել շրջակայ նահանգները: Այսպէս կարող էին օկպերու գիթի մի քանի այլալանի պարտիկեր տեղիս ունենալ:

է: Այս անշարժ մեկուսութեան պատճառը որ ոչ առևտրական ուժով ե ոչ էլ միւսլլ ճանգագմանով կարելի էր կորուլլ, պէտք ե որոնել կործմալ բոլոր նպատակով ճանապարհորդել ե զգետրի ուղղութեան մէջ: Պոստոսի ե Հայաստանի մէջ զանազող բնաւ չընդհատող լեռնապարկերու կապակցութեան ծառայելու համար ստեղծուած է:

Միջին և անցած Ասիայի մեծ աշխարհակալ-ները ապագայակիր շաղատանը առերկրայեություն ապա պարսկի մատակը կին անցնում, պարսի շարվար ճանաչարհով Անատոլիայի երկրները ժաներու և այնուղից Յոնական, Բելթական, Լիվիական և Կլիկիան քաղաքները իրենց ժանը ժողովակ կերտները հասնելու համար Այլե այլ քառանրի մեջ կնտում էին կույզ և բարբարոս ժողովուրդներ, որոնք իրանց անկախության ձգտումն և անմապկության իրենց մեղեն պարսու իմացը ևն պահպանել և որոնց չնչին, ինքնու իրու անտառային պաշտպանում, գիղերը առկի հուռազ կերպով էին հըրապարտում փառքի և հարստության փափագողներին, քան թէ մի այլ երկիր փոքր Ասիայում:

Դեռ եղբրքի վերալի յարարելով թիւնն էլ
այնքան զիտուար է և անօրոտ, որ միայն ՏԵ-
րապիզովնի նաւահանգստի չափից զուտ յալով
գլուրքն և զորանցի կախուած տիրապետութիւնը
արեւելեան Պօտոմսի վերայ, ստիպելն Մինո-
պէն Միլետացոցն այդ զուտոր զաղովկանու-
թիւնը նշնելու, ուր յետոյ Յիւզանդական կայս-
երութեան ստուերամասն պատկերը կանդիւն-
ցաւ: Մեր ժողովուն էլ Պօտոմսի այս արեւելեան
մասը բարձր թրով արած յինչ մասնաւոր տարի է
այն վիճակի պատկերը, որ յին մասնաւոր, հաւ-
կանալի է, աւելի մեծ չափով այստեղ տրիւն է:
Զառիպար, վայրենի և բանաստեղծական լու-
սիւղաբարկացը համարաւ կարտուած չէ, կարծեմ
նազ հերիցի մասնն ընտանի տնուէնը, որ
ծովն են թափվում, արգելում են ամեն տե-
րութեան յարարելութիւնը զէտլի ցամաքի
ներքը մեծ գետերի ըրարանները մօտ գտնու-
ծաւուր է կտտերը (Միհայիլ, Սամսոն): Տարու-
սայ մեծ մասը իշխում են Պօտոմսի վերայ նիւ-
սիային և արեւելեան հողմերը:

նախ Սուրբ Կարապետի վանքում Տարոնի
և մի քանի այլ նահանգների համար,
միևյան վարացայ կամ Նարեկայ վանքում՝
Վասպուրականի համար և Կարեյ Կարմիր
վանքում՝ կամ Աշտիշեթի Սուրբ Յովհանն
նուն վանքում, իս բարձրագույն մեծ և բազմ
անասազարի գետին ձևեր բերկրյա՝ որոնք
խակապես պեղքեց լեռին ազարակներ (Ֆեր-
մաներ), ուր մշակույթին անէին աշակերտ-
ները: Անտարակոյս առաջին երկրագործա-
կան հայ զարդի ճրագիլանի մոտ բացվի-
լու պատճառը միջոցների պակասութիւնն
է. որ կարելի են շայստատանի միւս վան-
քերում թէ անհնազանք պատրաստելու և
թէ՛ գեղին ձևեր բերկրեց համար: Մնացե-
լերեւում է մեզ զրաժ մի անասաւոր թըղ-
թակցութիւնը Կ. Պոլսից կարելի անձնիք
այսինքն երկրագործական գիտութեան հը-
մուտ երիտասարդներ կան, որոնք կարող
էին կուսավարել այլ զարդներին երկրա-
գործական բաժինները, միւսն պակաս է
գրաւոր նրանց վարձատրելու համար: Մի
անասաւոր որ նմակի մէջ մինչև անգամ
հարցնում են, թէ արդեօր Ռուսաստանի
հարուստ ձայնից չեն գտնվել զեթ եր-
կու հողից, որոնք յանձն առնէին տարե-
կան հարկի ոսկի վճարել, որպէս զի կու-
տեիւն լինէր վաճձ տալ մի ուսումնական
երկրագործ երիտասարդի և զարդի մէկը
բանալ շայստատան մէջ և կամ մի ըն-
տանի մէջ հարուստ մարմն

Ազգային ամպերը ծովի վերայ սարսափելիք
ստուերները արձակելով վազում են նորա փո-
թորալայից մակերևութի վերայ դեպի Պանտերի
և Անտառօխայի լեռնային շղթան, ուր նոսրե-
լից կան առտուտ և իբր արգասալեր անձիկ
թափում երկրի վերայ: Այստեղից են աճա-
րուսալիսուտ լեռան այն հարստութիւնը, լեռնաշ-
խարհառները և ձանիթի և Տրապիզոնի երկրի
փառանկ աղբյւրները. բայց այստեղից են և այն
աւերիչ հեղեղները, որ իրանց կարճատև ըն-
թափելի պատճառով առելի մեծ ուժով մոլն են
թափվում կամուրջներն և ճանապարհները
խորտակելով, բնական այս դէպքերի յաճախե-
կամ ժլտալիս իրիւնկելու պատճառով հասկա-
նալի են որ ամենաանսմանալիակ կապակցու-
թիւնն են կարեւորուտ է:

[illegible][illegible]

Այս օգնութեան կարօտ կրինի դպրոցը
միայն 4 տարի. զուցէ և աւելի պակաս,
որովհետեւ այնուհետեւ նորա սեպհական
ազբիւրները կապահովեն նորան:

Մինք բնաւ չենք տարակուսում, որ
Հայերն մէջ այդպիսի դուռնոր տալ կա-
նուած զոյգներ շատ կան, ոչ միայն Ռուսաս-
տանին, այլ և Նոյն իսկ Քիշինեցի մէջ
կգտնվին այդպիսիք շատերը. միայն տալը
կարգաւած և իւրքքանչիւր Հարուստի անձ-
նական զգայմունքով: Նիժէ գտնվին այս-
պիսի բարեկիցաց անձինք— մենք ամենայն
սիրով կհաղորդենք նոցա անունները Կ.
Պոլսի Սրբապան Պատրիարքին, որ անշուշտ
իրբարգործական ընկերութեան Հետ միա-
մարտ օրհնութիւններ և շնորհակալութիւնք
ընդունուին այդպիսի բարեբարի նուէրը:
Ճշմանք առաջին պատիւ մեր Հարուստ
ներկց ո՞վ կկամենայ ստանալ:

Երկրագործութիւնն զարգացումն Հայաստանում, որչա հետեւանք է և զետիներ ու կալուածքներ ձեռք բերելն, ունին և մեծ նշանակութիւն Հայ ազգի համար, այն է նա սրբվել կլինի Հայերի զգալիութեւ զգացմունքին, որովհետեւ երկրագործ և կալուածատէր Ժողովուրդն աւելի անարտօթաբար կապուած է իւր հայրենիքի հետ Ուր զանաճ ձեր անդ և սիրաք ձեր եղեցին:

պահպանել է իւր անհատականութիւնը և արտայայտել է իւր քաղաքակրթական և պատմական նշանակութիւնը իբրև արիական ցեղ մեծ մասամբ օտար ցեղերի այս ջրհեղեղում:

ժամանակի ընթացքում այս աղբյուրի կետերն այն ձևակերպություններ ունեցաւ, որ Օսմանեան կայսրութեան հասարակական կողմից հայ ժողովրդի վերայ այնպիսի անցնելու ինքնին ունեցաւ, որ կայսրութիւնը պիտի լինէր բոլոր աղբյուրներ տարբերութիւնները հաւաստեալ։ Այ մի տեղ Տանկանայի հայ հողի վերայ չէ պատահել, որ քրիստոնէականները իրանց բռնաւորներին այնպէս նշանակաւոր դերակցեցին և նորա հետ մի տեսակ գոհացուցիչ կերպով վարեին, ինչպէս Հայաստանում։ Բայց այսպէս ստորագրելով յարաբերութիւնը, հասանալի էր, որ միայն արտաքուստ էր և վրայ իր ստորին հարկերն առում է իր երկրի ինքն իշխողներէն, ինչպէս Բարձր. Դրան միւս քրիստոնէական պատասխաններ, բայց առանցք ընաւ մտածելու թող զգացումը ալիարայ յայտնելու։ Դրան հետեւ պահուում է նրան պատերազմական դաշնակցութիւնը, որ մասնաւոր ապա ժողովրդի մէջ ընտաւ արտայայտութիւն չէ գտել։ Մենք տեսնանք մեր խուզարկութեանց և նկարագրութեան ընթացքում, թէ որչափ հուռալ ներքին իրաւագաւանքի հիտուսեցութիւն սկզբնէ ի վեր խառնուել է եղիլ այս ժողովրդին, որ ի բնէ ստանաւուած էր անկախ լեռնային ազգ լինելու, և որքան հազիւ աղբյուրն ուղը գործ էր առնում աւելիայն ստիպելու խորտակել համար։ Արիւնքի տալիս բռնակալութիւնը կարծես խաղաղով իրանց իշխանութեան տակ ձգելիցին այս երկիրը, վերջը բարբարոսական խռովութիւնը ոտնախօս էին անում նորա զայալու իրոյնքում քաղաքական և զղկայալուց անում իրանք ընտանիները։ Հին Հայերը գոնէ առաջին պարբերի սկզբներում կարեւոր համարեցին իրանց խոր կրօնի համար հաստատաւորութիւն ցոյց տալու, բայց այն անձնութիւններն էր ոչ քրիստոնէական ժողովրդին էր, որքան քրիստոնէական մարտիրոսութեան մոլեռանդ ուղղութեանը։ Այդպէս որը Նազովրեղեոյ իրօնը հակում է պէտքերով աւարտներին ձեռքում։

Մենք համակալեցինք հայ հեղինակին նրա համար, որ Հայոց մէջ հուռալ ներքին քաղաքական իրաւագաւանքի հիտուսեցութիւն սկզբնէ ի վեր խառնուել է եղիլ այս ժողովրդին, որ ի բնէ ստանաւուած էր անկախ լեռնային ազգ լինելու, և որքան հազիւ աղբյուրն ուղը գործ էր առնում աւելիայն ստիպելու խորտակել համար։ Արիւնքի տալիս բռնակալութիւնը կարծես խաղաղով իրանց իշխանութեան տակ ձգելիցին այս երկիրը, վերջը բարբարոսական խռովութիւնը ոտնախօս էին անում նորա զայալու իրոյնքում քաղաքական և զղկայալուց անում իրանք ընտանիները։ Հին Հայերը գոնէ առաջին պարբերի սկզբներում կարեւոր համարեցին իրանց խոր կրօնի համար հաստատաւորութիւն ցոյց տալու, բայց այն անձնութիւններն էր ոչ քրիստոնէական ժողովրդին էր, որքան քրիստոնէական մարտիրոսութեան մոլեռանդ ուղղութեանը։ Այդպէս որը Նազովրեղեոյ իրօնը հակում է պէտքերով աւարտներին ձեռքում։

Թեան իրադրման առթիւ չի խանգարուիլ, որովհետեւ ամեն բան համաձայն պայմանագրութեան կատարվելու համար տանի հետ վերջնական պայմանագիրը կը ստորագրվի: Ուստի և կմնայ այսուհետեւ Ռուսաստանին պարտաւերջնական զործեւրով և բռնելու այն վերջերս, որոնք բնականապէս պատճառեց պատերազմը:

Քաղաքական աշխարհում գլխաւոր հարց դարձել է Անգլո-խառն հարցը, որը վերջը նոյնպէս մեծ կայուն Ռուսաստանի շահերի հետ: Անգլո-խառն հարցը Ռուսաստանին Անգլո-խառն վերաբերութեամբ ինչպէս երևում է հրատարակված վկայագրութեան, եղել է կազմել նրանից մի զօրեղ բարեկամ տերութիւն չնդհանուր հիւսիս արևմուտքում, որը համար և քանի տարիներ շարունակ չնդհանուր կառավարութիւնը տալիս էր քաղաքի իւր միջին թէ դրամական նպաստ և թէ գէշ: Բայց ինչ եղաւ իսկապէս պատճառ թըշնամութեան իմիջին կողմից յայտնի է, որ թըշնամութեան այն վկայագրութիւնը, որոնք կառուցել են յայտնի պատճառը, դեռ ևս զարմանք են, միայն այսքանը յայտնի է, որ Անգլո-խառն կառավարութիւնը արեւելքէ պահանջներ, որոնց համաձայնած է իւր միջին, որի հետեւանքն է թըշնամութիւնը, իսկ Անգլո-խառն պահանջներն եղել են Ռուսաց դեսպանի պատուով ընդունելութիւնից յետ քաղաքում: Տարակից չկայ, որ այդ պահանջները հետեւանք են իրենցին, որ մի գոյն չկողմ մօտիկ բարեկամութիւն արած լինի Ռուսաստանի հետ, որ միջին Ասիայում բնականապէս Անգլո-խառն պահանջներն է: Իսկ այդ պահանջներն իրեն համար մեծ նշանակութիւն ունի Անգլո-խառնութեան որին կատարելան անցքերը դեպի չնդհանուր: Այս պատճառով էլ Անգլո-խառն կառավարութիւնը չնայելով ազատամիտ կուսակցութեան դիմադրութեան, նոյնպէս և ստանդարտադրութեան ժողովուրդը, որոնք կարող են միայն քաղաքական ցոյցեր լինել, յայտնեց պատերազմ, չնայելով այն դժուարութեանց որ կարող է առաջ բերել ձեռնարկ այդ լինելու երկրում: Անգլո-խառն կառավարութիւնը հրատարակում էր, որ իմէ պատերազմը անհրաժեշտ լինի, նա կոչվել միայն զարման, բայց յանկարծ տարուան այս ծանր եղանակին սկսաւ այն, երբևէ անշուշտ յաջողութիւն ձեռք բերելու համար մինչև այն ժամանակ, երբ նորա հակառակորդները կատարատալին նորա համար: Ուրեմն նորա յայտարարութիւնը պատերազմի յետագայում համար լոկ խառնակ ցոյց էր:

Վերջին հեռագրաւորները ցոյց են տալիս, որ յիշատակ յաջող են գործելու: Որովհետեւ Անգլո-խառն իր ցեղը նուաճված է և Հայտնի անցըրը բոլորովին Անգլո-խառն ձեռքումն է: Երկու պատերազմով կողմերը բնաւ հաւասար չեն, իմէ արտաքին ոյժեր չեն խառնվել: Լավում է, որ Պարսկաստանն էլ զօրքեր է խրվում Անգլո-խառնութեանը, ինչ նպատակով — անշուշտ կարճ ժամանակից կատարվել այդ և սպա կերել, թէ արդիւն պատերազմը կընդարձակվի, թէ կմնայ տեղական պատերազմ և կընկնի Անգլո-խառնութեանը: Անգլո-խառնութեանը:

Կ. Պոլսից նոյնմիջին 13-ին հեռագրում են Ռէյսերի գործակալութեան. «Հայոց ազգային ժողովը նախագահութեամբ սրբազան պատրիարք Ներսէսին իւր վերջին նիստում քննում էր Հայաստանի վիճակը, որ հետեւում է Անգլո-խառն ծածկի պայմանագրութեան կայանալուց, որքան այս վերջինը յարաբերութիւն ունի Վաղարշապատի յիշատակութեանը: Վիճարարութեանը ժամանակ սրբազան իրիմեանը յայտնեց, որ մինչև իսկ Ֆրանսիական, Գերմանական, Աւստրիական և Ռուս կառավարութիւնները խոստացան պաշտպանել Հայոց ինքնա-

կարութիւնը, Սուրբ Ստեփաննի միայն հաւատարմացրեց նրան, որ Հայաստանը կիզելէ խաղաղութիւն, արտաւերջնական ժամանակ Սուրբ Ստեփաննի սրբազան իրիմեանը, որ իւր չնդհանրական ժամանակ Սուրբ Ստեփաննի արդէն կաշկանդած էր պայմանագրութեամբ: Վերջում սի մասին, որ և նրան արդէն եղաւ Հայերին ինքնավարութիւն տալու: Սուրբ Ստեփաննի հարցը իւր անսակցութիւնը լէյարդի հետ, որին նա ասել էր, որ Հայերը ցանկանում են Սուլթանի հաւատարմութիւն հպատակ մնալ: Միայն իրաւունք ունին ձգտելու դէպի այնպիսի քաղաքական կազմակերպութիւն, որպիսին ունին իրանական: Ինքնավարութիւնը իրաւունք ունին պատասխանելու, որ Սուլթանը յայտնել է նրան, որ ինքը հայր է Քրիստի և ուրիշ ազգերի ինչպէս և Հայերի ուստի և չէ կարող համաձայնիլ Հայ կառավարիչ նշանակելու: Ժողովը անգամների շատերը պահաւորակցին պատրիարքին նորա համար, որ նա պատգամաւոր էր իրեն լինելու իրաւունքով բացվելից ասած և նորա համար, որ դեռ ևս նա էլ իւր յոյսը Հայ ազգի համար դնում է Անգլո-խառն վերայ: Բայց բազմութիւնը ժողովը հաւանութիւն տուեց պատրիարքի քաղաքականութեան, որ բաւարարել է ամեն մտաւոր մասերում: Մինչև անգամ այն գէշվում է, եթէ Ք. Պոլսը Համաձայնի ինքնավարութեան պաշտօնատարները նշանակել Հայաստանում, միայն որ կուսակալը Անգլո-խառն լինէր:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ղարսից մեզ հաղորդում են, որ Հայոց Արարիկ թերթը չի կարողանում իր լինելու երկրում: Անգլո-խառն կառավարութիւնը հրատարակում էր, որ իմէ պատերազմը անհրաժեշտ լինի, նա կոչվել միայն զարման, բայց յանկարծ տարուան այս ծանր եղանակին սկսաւ այն, երբևէ անշուշտ յաջողութիւն ձեռք բերելու համար մինչև այն ժամանակ, երբ նորա հակառակորդները կատարատալին նորա համար: Ուրեմն նորա յայտարարութիւնը պատերազմի յետագայում համար լոկ խառնակ ցոյց էր:

«Daily News» անունով անգլիական լրագիրը Տրապիզոնի թղթակցից, նկարագրելով իւր թղթակցութեան մէջ այն վիճակը, որի մէջ գտնվում են Տրապիզոնի քաղաքը և իր շրջանը, ասում է, որ իրողութիւնը հազիւ թէ կարողանայ բաւարարելու տալ այն սպասելիքներին, որ խոստացած վերանորոգութիւնները ծնեցրին Հայերի երեսպագայութեան մէջ: Նախագահ երկաթուղիները, ասելով, որ թղթակցից, զբոյցների առարկայ են դարձել առհասարակ ամենքի համար և իւրաքանչիւր յետ ընկած գիւղը ընկնելու անգամ անուշտ սպասում է, որ և նոյն կողմը անցնի երկաթուղու զիջը: Մարդ իմէ խոսք է բաց անում հասարակ դիւրացու հետ առաջիկայ վերանորոգութիւնների, չարիների պակասանքները կամ մաքսի կանանքների վերադարձումը մասին, զի գաղթի նպատակ է նորա վերայ կախվածութիւնը և կարծես թէ հարցնում է, թէ միմէ Հայաստանի համար ասելու լաւ բան չկայի անուշ:

Յարգելի պ. Անտոն Մոմիկանցի ընծայել է Սիմֆերոպոլի Հայոց երգչու զորքին 20 կրտսեր նկարչութեան տեսարաններ և թերթեր:

Մեզ հաղորդում են Բագուից հետեւելու: Անցելու հոկտեմբերի 6-ին վարձատրուեցաւ այստեղ Սուրբ Ստեփաննի եկեղեցու ծերունազորը Մկրտիչ ասագ Քաճառայ Սուրբ Ստեփաննի մօտ 70 ամեայ հասակում: Նոյն ամսի 8-ին կերակրի օր սուրբ Լուսաւորիչ մայր եկեղեցում մեծ հանդիսով կատարուեցաւ հանդիսական թաղման հանգիսը: Իսկուհի բազմաթիւ քաղաքացիներ ևս, որ պ. Ա. Գրիգորեանցը յարմար ճառ կարդաց, Յուդարկաւորութիւնը մեծ էր: Եկեղեցական դասը բազմաթիւ էր, բացի տիրա-

ցութիւնից, մեզ քաճառայնից և մի վարդապետից:

Բագուից հաղորդում են մեր լրագրին՝ «Այս քանի օրերում ծովի ափին մանգալու ժամանակ մեզ մի հետաքրքիր անցք պատահեց: Երկու թուրք սալապան, կամենալով իրենց ձիերի ոչնչը ցոյց տալ միմեանց, պարանով կապել էին իրանց սալերը ետե ետեից և այսպէս իւրաքանչիւր սալապան իրա ձիուն հակառակ կողմ քաշել կամենում էր: Շատ քիչ, քիչ (ձիուն չտապեցնելու եղանակն է) ձայներ արձակելուց յետոյ, հաւասարակշռութիւնը կորցնելով, թրակի, ձիուն միմի վայր ընկաւ, իսկ միւսը սկսեց քաշել: Եւ վայր ընկած ձիուն իւր նորա սալը, մինչև որ մի բարձր մարդ վերջ դրեց այդ նոր բարձրացումը: Ինչպէս լըսում ենք, այստեղ կայ կենդանիների հովանաւորութեան ընկերութիւն, որը է նա, չենք տեսնում:

Բագուից գրում են՝ «Հայ թատրոնատէր Երեսմասարդները կազմվել է մի խումբ, որ դիտաւորութիւն ունի այս ծանր ընթացքում մի քանի ներկայացումներ տալու բարեգործական նպատակով: Ցանկանում ենք այդ օգտակար ձեռնարկութեանը ամենայն յաջողութիւն: Հետեւանք մասին կհաղորդենք: Թող մեր երկրապետութիւնը այսուհետեւ գանգատ չանէ ներկայացման տեղ չլինելու համար: Եւս Մարդարկաւորութեան ընկերութեան գաղտնի իրա բեմով, որ ներկայացումներ են տալիս այժմ Ռուսները:

Բագուից մեզ հաղորդում են. «Բնակարանների վերջ անգամ թանգարտել է: Թանգարտելու մի կողմ դնելու, ամբողջ ամիսներով ման են դալիս, տուն չեն գտնում բնակելու համար: Թանգարտելու աւելի պատճառ են դառնում մի քանի պարսիկներ, որոնք ամբողջ բնակարանը կապալաւ վերցնելով տան տեղից յայտնի պահանջով, սկսում են իրանք վարձով տալ ուրախ նորան ասելու բարձր գնով: Այդ իսկ պատճառաւ ոչ թէ միայն իրանց ձիւ է նստում բնակարանը, փող ևս վատակում են: Վայր ընկել, ինչքան թուրքական, ինչ պիտի անեն ուր պիտի դնեն զոյսը: Բագուի հիւսիսային փոխախառն ժամանակից ու երկրի անվերջ անձրևները թափվելուց:

Գանձակից գրում են. Փեր գիւղը բաղկացած է 201 տուն բնակիչներից և ունի երեք ծխատէր քանաչ. մի քանաչ կա, որ բնիկ փերցի է և մօտակայ Բարսում գիւղն էր հովվում, նա էլ իւր տկարութեան պատճառով արդէն սեղանից հեռացել է փերում: Ուրեմն փերում կան չորս քանաչ: Չնայելով տղան մի քանի Գանձակիցի պարսիկներ և մի հայր սուրբ սատիկ աշխատում են, որ մի ուրիշ գիւղացու ևս ձեռնարկելու տան, և այդ մասին հեռագրով միջնորդեցին ուր հարկն է: Այդ գիւղացուն մեր միջնորդները հրաւիրում են արօրի մանգալութիւնից ի քանաչարութիւն: Յաւն այն է, որ տղանով էլ գիւղացուց հաւատացնում են թէ իրենց մի մեծ բարեբարութիւն են անում:

Պ. Սամէլը հաղորդում է. Գանձակիցի թաւախական և շահաւոր պ. Մ. Ուր դառնաւ մէջ իւր և մեղր ուտելով բէշ անունն է ժառանգել, մի օր անցնում է Չարեքայ անապատի մօտով և հանգստանում նորա արա՛ն տակ, ապա ուղարկում է իւր ծառաներին նոյն անապատի տիրացուի մօտ, որ այն միջոցին գործով դրացնում է իրան, և ապազրում է խօսքերս թէ աղէն սպասում է քեզ և մեղր է խնդրում:

Մեղր վայր — պատասխանում է տիրացուն: — Եւ կը կորել տամ — եւս հեռուց հրաւիրում է քեզը:

Աւանց վանահօր կաթին ևս իրաւունք չունի ուրիշին թող տալու ճանճանոցին մօտեւար:

— Լաւ. կտանէք քոյակայի, ասում է, ձի հեծնում և հեռանում:

Ինչ կլինի, որ տիրացուն բէշը քիւրք փեր ինչ քաղցրացներ և այդպէս կաշառելով պարսիկն առի՛կ չտար այնուհետեւ այդ վանքի միաբանութեան և վանահօր մասին այստեղ և այնտեղ վարձատրութիւն անելու և առաւել ևս մի լրագրի նիւթ չլինելու:

Խ Ե Ղ Ո Ւ Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի
Հ Ե Ղ Ո Ւ Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Յ Ե Ղ Ո Ւ Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Կովկասեան գրավաճառանոց Զ. Գրիգորեանցի	
Հրատարակութիւններն	
1. Տէր Կովկասեանց աղօթատար	7 Կ.
2. — ընթերցարան	25 Կ.
3. — զատագրք Ռուսաց լեզուի	60 Կ.
4. Սիմֆոնիանց պ. Պ. սրբազան պատմութիւն հին կապ.	60 Կ.
5. — — — — — նոր կապ.	60 Կ.
6. Սիմֆոնիանց Մ. եւտուշեակի թուաբ. ինդիքներ մասն ա.	50 Կ.
7. — — — — — մասն բ.	50 Կ.
8. — — — — — ձեռնարկ թուարանութեան	65 Կ.
9. Ղուկասեանց ընթերցարան	40 Կ.
10. Աղայեանց. ուսումն մարդիկ լեզուի	15 Կ.
11. — — — — — ծնողաց համար	20 Կ.
12. Նազարեանց. Պօլսիմպերիալ	20 Կ.
13. Պատմականց քերականութիւն մասն ա.	1 Կ.
14. Աքիմեանց Նալայ և Գամայեանտի	20 Կ.
15. Տղայանց չորս երես	5 Կ.
16. Տէր Գեորգեանց մարդիկ լեզու մասն ա. 5-դ տպագրութ.	35 Կ.
17. — — — — — մասն բ. 3-դ տպագրութ.	40 Կ.
18. Տաւեր Հայերէն	5 Կ.

Կովկասեան գրավաճառանոցում Զ. Գրիգորեանցի վաճառվում են՝
1. Մ ի ն ա — 2 Ե Ր ա Ղ — գրականական փորձեր:
2. Մ ի ն ա — 2 Ե Ր ա Ղ — ազգային գրատարակութիւն:
Խրաքանչիւրը մի ուրիշ Տիֆլիսում:

ԴՕԿՏՐ Ս. ԲԱՍԱՅԵԱՆԸ, որ պարսկում էր արտասահմանում ներկային (Չղական) և ներքին հիւանդութեանց մասով, այժմ բնակում է Սերդիկովի փողոցում Բայնդուրեանցի տանը, № 14:
Ընդունում է հիւանդներ, բացի կիւրակի և չորեքշաբթի, ամեն օր, ժամը 9 — 11 առաւ. օտան և 4 1/2 — 6 կէսօրից յետ:

ՆԱԽԱՊԱՇԱՐԽՈՒՆՔԻ ԻԼ-ը հատորը պատրաստելու համար ժողովում ենք մեր կիսակցի առնուած նախագաւարաններ (Председатели), ժողովրդական և ազգային աւանդութիւններ (предания), հաւատարմութիւն կամ կարծիքներ (поверья) և սնտիպապաշտութիւններ (судбы и пр.):
Մեզ նիւթ ուղարկողների աղգանունները կտպարտուին զբոյս վերջում և նոյնպէս իւրաքանչիւրը կտանայ մի օրինակ:
Մի հասցէ՝ Въ Симферополь (Крымъ) Въ Армянское училище учителя Ованесу Назарянцъ.

Մամուլի տակից դուրս եկաւ ՉԱՅՆԲԱՐԲԱՌՈՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՆԵՑԻՈՅՆ ԱՌԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՍՏԱՆԻ ՄԱՐԿԱՆԻ, տպագրութեան 2400

օրինակ, որոյ ամբողջ եկամուտը Հայաստանի վան քաղաքի Արծրունեան ընկերութեան օգտին կվերաբերի:

Հատը 25 կոպ. Ի Ռուսաստան, իսկ Հայաստան և Տաւ-կաստան ու այլ ամեն տեղ 5 դուրուշ:

Լոյս տեսաւ պ. Պերճ Պառչեանցի «ԿՈՌՈՒՄԱՂԻԿ», վիպասանութիւնը և ծախվում է պ. Զ. Գրիգորեանցի և Կենդրոնական գրավաճառանոցներում:
Գինն է 1 Կ. 30 կոպ.

Ստանալով պ. գրադնիչից (ցենզորից) օգոստոս ամսուայ Արեւելեան մամուլը համարը, ուղարկեցի բաժանորդներին:
Գրավաճառ. Զ. Գրիգորեանց:

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

ՄԱՄԱԳԻՐ

Հրատարակվում է ամիսը մէկ անգամ առանձին գրքովներով, իւրաքանչիւրը 4—6 թերթ:

Տարեկան գինն է 6 Կ. ամենայն տեղ:

Խմբագրութեան հասցէ՝ Тип. Лисъ. Редакция Армянскаго Журнала «ПЕДАГОГИЧЕСКІИ ЛИСТОКЪ», Сололаки, Содо-вая удица д. № 42

Քաղաքի մէջ ստորագրվել կարելի է՝ պ. Զ. Գրիգորեանցի և «Կենդրոնական», գրավաճառանոցներում, նոյնպէս պ. պ. Արեւելեանց եղբայր խանութում Միքայէլեան կամուրջի վերայ:
«ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ», չորրորդ համարը լոյս տեսաւ. հրատարակութեան նպատակը, ուղղութիւնն և պրօգրամը կարող են ցանկացողները գտնել այդ գրքովների մէջ:

Խմբագիր Յակովբ Տէր — Յովհաննիսեանց